

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

УДК 314.15:911.3(477.41-21 Буча)

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2026.34.03>

КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ ЯК РЕГІОН КОНЦЕНТРАЦІЇ ВПО: ДЕМОГРАФІЧНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ МІСЦЕВИХ ГРОМАД (НА ПРИКЛАДІ БУЧАНСЬКОГО РАЙОНУ)

Атаманська Світлана,

кандидат історичних наук,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет»

ORCID ID: 0000-0003-0569-9896

Стаття присвячена аналізу демографічних наслідків концентрації внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у Київській області, зокрема в Бучанському районі. Дослідження розглядає масштаби внутрішнього переміщення населення внаслідок повномасштабного російського вторгнення, особливості розселення ВПО у приміських територіях столичного регіону та вплив міграційних процесів на демографічну структуру місцевих громад. Особлива увага приділяється Бучанському району як типовому прикладу приміської території з високою концентрацією переміщених осіб. Аналізуються зміни у віковій структурі населення, навантаження на соціальну інфраструктуру, ринок праці та житла. Результати дослідження демонструють, що приплив ВПО спричинив значні демографічні зрушення, які матимуть довгострокові наслідки для розвитку місцевих громад.

Проаналізовано благодійну ініціативу американського бізнесмена та мецената Делла Лоя Хансена щодо забезпечення безкоштовним житлом внутрішньо переміщених осіб з Донецької та Луганської областей на території Київської області. Описуються конкретні проекти: «Містечко Хансена» в селі Тарасівка для переселенців зі Сходу України, житловий комплекс у селі Софіївська Борщагівка та «Чудо містечко» в селі Колонщина як спеціалізований комплекс індивідуальних будинків для літніх переселенців. Також у статті висвітлюється інвестиційний проект Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) у партнерстві з американським підприємцем Деллом Лойом Хансеном, спрямований на розвиток доступного житла в Україні в рамках програми Ladder to Prosperity («Сходи до процвітання»). Наводяться конкретні об'єкти програми в Софіївській Борщагівці, Тарасівці, Колонщині, Пуховці та Глевахах. Матеріал висвітлює приклад міжнародної благодійної допомоги у вирішенні житлової проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, Київська область, Бучанський район, демографічні процеси, міграція, приміські території, соціальна інфраструктура.

Atamanska Svitlana. Kyiv Region as an IDP Concentration Area: Demographic Implications for Local Communities (The Case of Bucha District)

The article is devoted to the analysis of demographic consequences of internally displaced persons (IDPs) concentration in Kyiv region, particularly in Bucha district. The study examines the scale of internal displacement as a result of full-scale Russian invasion, peculiarities of IDP settlement in suburban territories of the capital region and the impact of migration processes on the demographic structure of local communities. Special attention is paid to Bucha district as a typical example of suburban territory with high concentration of displaced persons. Changes in age structure of population, pressure on social infrastructure, labor and housing markets are analyzed. The results demonstrate that the influx of IDPs caused significant demographic shifts that will have long-term consequences for local community development.

The charity initiative of the American businessman and philanthropist Dell Loy Hansen to provide free housing to internally displaced persons from Donetsk and Luhansk regions in the territory of Kyiv region is analyzed. Specific projects are described: "Hansen's Village" in the village of Tarasivka for IDPs from the East of Ukraine, a residential complex in the village of Sofiivska Borshchagivka, and "Wonder Town" in the village of Kolonshchyna as a specialized complex of individual houses for elderly IDPs. The article also highlights the investment project of the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) in partnership with American entrepreneur Dell Loy Hansen. aimed at the development of affordable housing in Ukraine as part of the Ladder to Prosperity program. Specific objects of the program in Sofiivska Borshchagivka, Tarasivka, Kolonshchyna, Pukhovka and Glevachy are given. The material highlights an example of international charitable assistance in solving the housing problem of internally displaced persons in Ukraine.

Key words: internally displaced persons (IDPs), Kyiv region, Bucha district, demographic processes, migration, suburban territories, social infrastructure.

Вступ. Внутрішнє переміщення населення стало однією з найгостріших соціально-демографічних проблем сучасної України. Починаючи з 2014 року, а особливо після 24 лютого 2022 року, країна зіткнулася з безпрецедентними масштабами внутрішньої міграції, спричиненої воєнними діями, окупацією територій та руйнуванням економічної і соціальної інфраструктури. За цих умов окремі регіони України перетворилися на центри концентрації внутрішньо переміщених осіб, що істотно вплинуло на їхній демографічний склад та розвиток місцевих громад.

Київська область, яка оточує столицю України, стала одним із ключових регіонів концентрації внутрішньо переміщених осіб. Географічна близькість до Києва, наявність розвиненої транспортної інфраструктури, можливості працевлаштування та відносно нижча вартість житла порівняно зі столицею зумовили високу привабливість регіону для ВПО. Водночас масовий приплив переміщених осіб створив значні виклики для місцевих громад, змінив демографічну структуру населення та посилив навантаження на соціальну інфраструктуру.

Бучанський район Київської області представляє особливий інтерес для дослідження як територія, що зазнала подвійного демографічного потрясіння: спершу через окупацію та воєнні злочини у лютому-березні 2022 року, що спричинили масовий відтік населення, а згодом – через значний приплив ВПО з інших регіонів України. Така динаміка створила унікальну ситуацію, яка дозволяє простежити складні демографічні процеси в умовах воєнного часу.

Актуальність останніх досліджень і публікацій. Проблематика внутрішнього переміщення населення в Україні стала предметом активних наукових досліджень, особливо після 2014 року та повномасштабного вторгнення 2022 року. Значний внесок у вивчення демографічних аспектів міграції ВПО зробили вітчизняні дослідники: Е. Лібанова [1] та О. Позняк [2] аналізували загальні тенденції внутрішньої міграції та їх вплив на демографічну ситуацію в регіонах України. І. Прибиткова [3] досліджувала соціально-демографічні характеристики внутрішніх мігрантів та особливості їх адаптації в приймаючих громадах.

Регіональні аспекти концентрації ВПО вивчали: У. Садова [4] та інші, які фокусувалися на особливостях розміщення переміщених осіб у великих містах та приміських зонах. О. Малиновська [5] аналізувала міграційну політику та механізми підтримки ВПО на рівні держави та місцевих громад. Питання соціальної інтеграції та адаптації внутрішньо переміщених осіб розглядалися у роботах О. Новікової, О.І. Амоші [6] та ін., тоді як О. В Біленко, С. Ф Горбань [7] у своїх працях висвітлили сучасну демографічну ситуацію в Україні та окреслили основні проблеми.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю аналізу демографічних змін у Київській області в контексті внутрішнього переміщення населення та вироблення науково обґрунтованих рекомендацій для державної та регіональної політики.

Метою статті є комплексний аналіз Київської області як регіону концентрації внутрішньо переміщених осіб та оцінка демографічних наслідків цього процесу для місцевих громад Бучанського району.

Київська область є одним із найбільш динамічних регіонів України з точки зору міграційних процесів. До повномасштабної війни вона характеризувалася стабільним міграційним приростом, зумовленим субурбанізацією та економічною привабливістю прилеглих до Києва територій. Після 2022 року ці тенденції значно посилюються за рахунок масового притоку ВПО.

Станом на початок 2024 року у Київській територіальній громаді проживає 410 489 офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб. Однак, чисельність ВПО у громаді значно вища, з огляду на наявність незареєстрованих переселенців. Процес адаптації внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у Київській області має низку специфічних особливостей, зумовлених як географічним розташуванням регіону, так і його соціально-економічним потенціалом. Як область, що межує зі столицею, Київщина вирізняється відносно високим рівнем економічного розвитку порівняно з більшістю інших регіонів України, що створює сприятливі умови для інтеграції переселенців [8].

З цією метою на Київщині реалізуються різноманітні заходи підтримки ВПО, зокрема соціальна, гуманітарна та економічна допомога, а також програми психологічної підтримки, освітні ініціативи та житлові проекти. Водночас у цьому процесі виникають виклики, пов'язані з нестачею житла, труднощами з працевлаштуванням, перевантаженням соціальної інфраструктури та необхідністю довгострокових рішень для повноцінної інтеграції переселенців у місцеві громади.

Дослідження демографічного складу ВПО у Київській області вказує на переважання сімей з дітьми, осіб працездатного віку та літніх людей. Згідно з даними Київської обласної військової адміністрації, станом на початок 2025 року в області офіційно зареєстровано понад 180 тисяч внутрішньо переміщених осіб, що становить близько 10% від загальної кількості населення регіону. Найбільша концентрація ВПО спостерігається у містах-супутниках Києва: Броварах, Борисполі, Ірпені, Бучі та Василькові.

До Київської області надходить гуманітарна допомога з різних куточків України та європейських країн. Товари першої необхідності передають для мешканців Київщини із Заходу України – Рівненської, Волинської, Львівської, Вінницької областей. Активно допомагає і міжнародна спільнота – волонтери з Італії, Німеччини, Польщі, Кіпру [9].

Варто відзначити, що інтеграційні процеси ВПО на Київщині характеризуються нерівномірністю. Населені пункти, які мають розвинену інфраструктуру та транспортне сполучення з Києвом, демонструють вищий рівень інтеграції переселенців. Натомість у віддалених районах області, особливо північних, що межують із Білоруссю, спостерігається менша кількість ВПО та нижчий рівень їхньої інтеграції.

Динаміка міграційних потоків характеризувалася значною нерівномірністю. Найбільший наплив ВПО спостерігався у березні-квітні 2022 року, коли Київщина приймала переміщених осіб як з тимчасово окупованих територій області (Бучанський, Вишгородський райони), так і з інших регіонів України, насамперед зі східних та південних областей. У цей період щоденно в область прибувало до 15-20 тисяч осіб.

Після деокупації північних районів Київщини у квітні 2022 року характер міграційних процесів змінився. З одного боку, частина місцевого населення почала повертатися до звільнених територій, з іншого – регіон продовжував приймати ВПО з активних зон бойових дій на сході та півдні країни. Протягом літа-осені 2022 року міграційний приплив дещо зменшився, але залишався на високому рівні – 5-8 тисяч осіб на місяць.

Перші хвили внутрішньо переміщених осіб були розміщені в центрах тимчасового проживання, організованих на базі навчальних закладів, санаторіїв та гуртожитків Бучанського району. Частина переселенців змогла знайти роботу та орендувати житло, проте значне збільшення кількості ВПО призвело до зростання вартості оренди житла в багатьох регіонах України.

Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) планує інвестувати до 100 млн євро у розвиток проєктів доступного житла в Україні, реалізованих американським підприємцем Деллом Лойем Хансеном через програму Ladder to Prosperity (Сходи до процвітання). У рамках першої фази проєкту ЄБРР готовий виділити 71 млн євро на будівництво двох житлових комплексів у Київській області, які забезпечують 182 доступні квартири для ВПО, ветеранів війни та людей похилого віку. Проєкт передбачає дві моделі надання житла: оренду за доступними цінами та оренду з правом викупу. За планами до 2029 року буде побудовано близько 1800 квартир у різних регіонах України. Загальна вартість проєкту оцінюється у 167 млн євро.

Окрім будівництва, проєкт включає освітній компонент: програму учнівства та стажування у будівельній сфері для не менше 300 вимушених переселенців, а також підтримку мешканців, включаючи реабілітаційні заходи для постраждалих від війни. Реабілітація проєкту здійснюється через неприбуткову організацію «Місія Хансена в Україні» і «Доступне житло Хансена Парквей Хаус». На сьогодні програма пропонує доступну аренду в Софіївській Борщагівці – ціни на 30% нижчі за ринкові: від 11 000 грн за однокімнатну і 15 800 грн за трикімнатну. Оренда з правом викупу доступна у чотирьох об'єктах: «Містечко Хансена 2» у Тарасівці, «Лісове озеро» в Колонщині, у майбутньому об'єкті в Пухівці та ще в одному містечку в Глевахах.

Також на Київщині почали надавати безкоштовне житло для ВПО з Донеччини та Луганщини. Американський бізнесмен і меценат Делл Лой Хансен виділив кошти на благодійні програми в Україні та створив місця для проживання ВПО у так званих «Містечках Хансена». Наприклад, у с. Тарасівка збудоване «Містечко Хансена» для переселенців з Донеччини та Луганщини. У селі Софіївська Борщагівка викуплені 259 квартир для переселенців, а в селі Колонщина побудоване «Чудо містечко». Це комплекс індивідуальних житлових будинків для переселенців похилого віку. Делл Лой Хансен уклав 50 контрактів щодо будівництва соціального житла на Київщині. Роботи були завершені до кінця 2025 року.

До речі, в селі Колонщина у Київській області збудують другу чергу «Чудо-містечка Хансена» для ВПО старшого віку, і там зможуть оселитися до 200 осіб. Кожне помешкання має вихід на власну терасу. Першу відкрили восени 2023 року. У цьому комплексі вже мешкають 105 родин. Це 160 осіб віком від 65 років до 100 з Донеччини, Луганщини, Херсонщини, Запоріжжя, Харківщини, Сумщини. Проживання у містечку повністю безкоштовне, мешканці навіть не сплачують за комунальні послуги [10].

На рівні територіальних громад функціонують відділи соціального захисту населення, центри надання адміністративних послуг та центри соціальних служб. Вони здійснюють первинний прийом внутрішньо переміщених осіб, оформлення необхідних документів, надання консультацій та базових соціальних послуг. Варто зазначити, що внаслідок адміністративно-територіальної реформи

та утворення об'єднаних територіальних громад система соціальної підтримки набула більш децентралізованого характеру, що сприяло наближенню соціальних послуг до безпосередніх отримувачів.

Послуги з працевлаштування та професійної адаптації надаються через мережу центрів зайнятості, які забезпечують доступ до актуальних вакансій, програм професійного навчання та перекваліфікації. У партнерстві з міжнародними організаціями на території Київської області реалізуються програми грантової підтримки підприємницьких ініціатив внутрішньо переміщених осіб. Зокрема, протягом останніх двох років було впроваджено понад 200 бізнес-проектів, започаткованих ВПО.

Медичні послуги передбачають доступ до первинної та спеціалізованої медичної допомоги, а також надання психологічної підтримки. У кожному районі області діють мобільні бригади психосоціальної допомоги, які забезпечують надання послуг внутрішньо переміщеним особам безпосередньо за місцем їхнього проживання.

Освітні послуги спрямовані на забезпечення доступу дітей-переселенців дошкільної, шкільної та позашкільної освіти. На Київщині реалізуються спеціальні програми інтеграції дітей ВПО в освітнє середовище, а також надається підтримка студентам з числа переселенців. Також слід відзначити, що відбулися зміни до Програми підтримки захисників і захисниць України на 2025 рік. За даними Білогородської ТГ – 32 дитини військовослужбовців з Білогородської громади отримують щомісячну грошову допомогу, а 4 студенти – щомісячну стипендію.

Київська область реалізує комплекс інноваційних ініціатив у сфері соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб, які мають значний потенціал для масштабування. Ключовою інновацією є впровадження електронної платформи «Є-Підтримка ВПО» у переважній більшості територіальних громад регіону. Платформа забезпечує автоматизацію процесів надання соціальних послуг та інтегрована з інформаційними системами різних державних установ, що оптимізує процедури верифікації статусу ВПО та призначення соціальних виплат. Додатковим елементом системи є мобільний застосунок, що надає переселенцям оперативний доступ до інформації щодо доступних соціальних послуг та програм підтримки.

З метою відновлення приватного житлового фонду в населених пунктах Київщини, що зазнали руйнувань унаслідок ворожих обстрілів і бомбардувань, триває реалізація Програми відновлення приватних будинків, зруйнованих внаслідок бойових дій на території Київської області на 2022–2024 роки. Програму затверджено рішенням Київської обласної ради від 23 червня 2022 року № 258-11-VIII. У межах її виконання у 2024 році з обласного бюджету передбачено фінансування в обсязі 350 000,0 тис. грн.

Крім того, з метою забезпечення населення житлом у сільській місцевості на території області реалізується Київська обласна програма індивідуального житлового будівництва на селі «Власний дім» до 2028 року, затверджена рішенням Київської обласної ради від 7 грудня 2023 року № 763-22-VIII. Зазначені заходи передбачені Програмою соціально-економічного та культурного розвитку Київської області на 2025 рік [11].

Програма «Громада для ВПО» реалізується у 15 територіальних громадах Київської області та передбачає створення інтеграційних центрів, що функціонують за принципом «єдиного вікна». Діяльність таких центрів спрямована на комплексне вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб шляхом поєднання адміністративних, соціальних, юридичних і психологічних послуг в одному просторі. Важливою особливістю програми є залучення самих ВПО до роботи інтеграційних центрів у ролі консультантів і фасилітаторів, що сприяє їхній соціальній адаптації та активній участі в житті громади.

У селах Мироцьке та Блиставиця заплановано будівництво чотирьох багатоквартирних житлових будинків для переселенців. Проект має на меті не лише забезпечення житлом, а й створення нових робочих місць та сприяння інтеграції ВПО в місцеві громади. Крім того, у селі Михайлівка-Рубежівка відремонтовано занедбаний гуртожиток, який переобладнано в центр соціалізації переселенців. У новостворених смарт-квартирах уже розміщено 19 родин. Водночас Васильківська громада планує реалізацію проекту з будівництва мікрорайону площею 2,6 га для переселенців з Маріуполя. У Фастівському районі, своєю чергою, відкрито соціальний гуртожиток для ВПО, який забезпечує тимчасове житло та комплексну соціальну підтримку.

До речі, перші 14 сімей з Білогородської громади отримали грошову допомогу від Білогородської сільської ради на відновлення власних домогосподарств ЖК «Білий шоколад», що зазнали пошкоджень та руйнувань внаслідок ворожої атаки на Київщину 28 січня, у рамках програми «Турбота». Відповідне рішення було прийняте 29 січня на засіданні виконавчого комітету. Матеріальна допомога надається виключно на підставі заяви власника або співвласника житла звернувшись до Білогородської сільської ради, ЦНАПу або Центру життєстійкості Білогородської громади. Більшість з цих сімей були ВПО зі східних областей України.

Масове прибуття внутрішньо переміщених осіб (ВПО) зумовило суттєве зростання фактичної чисельності населення Київської області, яке не завжди повною мірою відображається в офіційних статистичних даних. У низці територіальних громад кількість фактичних мешканців перевищує доведений рівень на 20–40 %, а в окремих населених пунктах – навіть більше. Така диспропорція між зареєстрованим і реальним населенням створює додаткове адміністративне, фінансове та інфраструктурне навантаження на органи місцевого самоврядування, які змушені надавати послуги значно більшій кількості осіб, ніж передбачено бюджетними розрахунками.

Соціально-демографічна структура внутрішньо переміщених осіб має свої особливості. Серед ВПО переважають жінки, діти та особи працездатного віку, що зумовлює трансформацію вікової та статеві структури населення приймаючих громад. У результаті в окремих громадах спостерігається «омолодження» населення, зростання частки жінок у загальній чисельності мешканців, а також підвищення демографічного навантаження на працездатне населення через значну кількість дітей та осіб, які потребують соціальної підтримки. Це, у свою чергу, посилює потребу в розвитку систем дошкільної, шкільної освіти, соціальних і медичних послуг.

Внутрішня міграція стала одним із ключових чинників демографічної динаміки Київської області в умовах війни, частково компенсуючи негативні тенденції природного скорочення населення, зумовлені низькою народжуваністю та високим рівнем смертності. Разом із тим нестабільність умов проживання, невизначеність щодо майбутнього та економічні ризики, з якими стикаються ВПО, сприяють відкладенню народжуваності та можуть призводити до зростання соціальної напруги як серед переселенців, так і серед місцевого населення.

Різка збільшення чисельності населення суттєво загострило проблеми забезпечення доступу до базових соціальних послуг. У багатьох громадах виник дефіцит місць у закладах дошкільної та загальної середньої освіти, перевантаження закладів охорони здоров'я, зростання попиту на житло та послуги житлово-комунального господарства. Особливо гостро ці виклики проявляються в громадах, які характеризуються швидкими темпами зростання населення та обмеженими фінансовими й інституційними ресурсами.

Водночас вплив ВПО на соціально-економічний розвиток громад має подвійний характер. З одного боку, зростання чисельності населення збільшує навантаження на місцеві бюджети та потребує додаткових видатків на соціальну інфраструктуру. З іншого боку, внутрішньо переміщені особи формують значний трудовий, інтелектуальний і підприємницький потенціал. У громадах, де впроваджуються комплексні програми інтеграції, підтримки зайнятості та розвитку малого бізнесу, ВПО стають важливим чинником економічного пожвавлення, розширення ринку праці та активізації підприємницької діяльності.

Прикорм фактом є те, що під час війни, в Україні зруйновано 1500 закладів освіти – зокрема школи, заклади професійно-технічної освіти, коледжі та університети – було зруйновано або пошкоджено. Значна кількість студентів змушена була залишити свої домівки й навчальні заклади та продовжити здобуття освіти за кордоном. У результаті скорочення кількості випускників фахівців посилюється дефіцит робочої сили на внутрішньому ринку праці. Це, своєю чергою, призводить до недовиробництва національного валового внутрішнього продукту та негативно впливає на економічний розвиток держави. Несприятлива демографічна ситуація навряд чи істотно зміниться в найближчій перспективі і надалі сприятиме скороченню як загальної чисельності населення, так і частки його працездатної частини.

Таким чином, ефективна інтеграція внутрішньо переміщених осіб може стати основою довгострокового соціально-економічного та демографічного розвитку Київської області. Для досягнення цього необхідна реалізація системних заходів, зокрема розвиток доступних житлових програм, стимулювання зайнятості та підтримка малого й середнього бізнесу, інституційне зміцнення територіальних громад, а також формування комплексної демографічної політики, орієнтованої на стабілізацію чисельності населення та підвищення якості життя як ВПО, так і місцевих мешканців.

Висновки. Концентрація ВПО в області спричинила суттєві демографічні зрушення, зокрема зростання чисельності населення в окремих громадах, зміну вікової та статеві структури, збільшення частки працездатного населення та дітей. Водночас ці процеси створили додаткове навантаження на житловий фонд, систему охорони здоров'я, освіти, соціального захисту та місцеві бюджети. У багатьох громадах виникла потреба оперативної адаптації інфраструктури та управлінських рішень до нових реалій.

Київська область відіграє ключову роль у системі внутрішнього переміщення населення України. Концентрація ВПО спричинила суттєві демографічні зрушення, які мають як виклики, так і можливості для місцевих громад. За умови ефективної державної та регіональної політики ВПО можуть стати важливим ресурсом демографічного та соціально-економічного відновлення регіону.

Література:

1. Лібанова Е.М. «40 млн населення вже не буде. Або це будуть не українці» // *LB.ua*. 29 січня 2024 р. URL: https://lb.ua/news/2024/01/29/595959_ella_libanova_40 mln_naselennya_vzhe.html
2. Позняк О.В. Внутрішня міграція в Україні: сучасні тенденції та соціально-демографічні наслідки. *Статистика України*. 2019. № 3. С. 45–54.
3. Прибиткова І.М. Внутрішньо переміщені особи: соціальна та демографічна характеристика. Київ : НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи, 2016. 160 с.
4. Садова У.Я. Міграційні процеси в умовах воєнного стану: регіональний вимір. *Регіональна економіка*. 2022. № 3. С. 5–14.
5. Малиновська О.А. Міграційна політика України: стан, проблеми та перспективи. *Стратегічні пріоритети*. 2020. № 1–2. С. 37–46.
6. Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху: монографія / О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2016. 448 с.
7. Біленко О. В., Горбань С. Ф. Демографічна ситуація в Україні: сучасний стан та основні проблеми. *Ефективна економіка*. 2022. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9887> (дата звернення: 04.02.2026). DOI: 10.32702/2307-2105-2022.1.78
8. Особливості адаптації та інтеграції ВПО у Київській територіальній громаді. <https://kyivcity.gov.ua/img/item/general/11048.pdf> (дата звернення 14.01.2026).
9. Гуманітарна допомога для Київщини. Київська обласна військова адміністрація (КОВА) <https://koda.gov.ua/gumanitarna-dopomoga-dlya-kyuivshhynu/> (дата звернення 15.01.2026).
10. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Київської області на 2025 рік <https://koda.gov.ua/wp-content/uploads/2025/03/programa-na-2025-rik-1.pdf> (дата звернення 22.01.2026).
11. Допомога міжнародних фондів та організацій переселенцям. За даними Білогородської сільської ради Бучанського району Київської області. Відділ з питань соціального захисту. (Отримано від 27.01.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 30.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 01.05.2026